

Džulija Gregson

NOĆI
JASMINA

Prevela
Milica Cvetković

■ Laguna ■

Naslov originala

Julia Gregson
JASMINE NIGHTS

Copyright © Julia Gregson 2012

Translation copyright © 2013 za srpsko izdanje, LAGUNA

Kupovinom knjige sa FSC oznakom
pomažete razvoj projekta odgovornog
korišćenja šumskih resursa širom sveta.

SW-COC-001767

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

Bariju i Viki

Ima dana koje proživimo
kao da u pozadini
smrt ne vreba; od radosti
do radosti; od krila do krila,
od cveta do cveta do
neverovatnog cveta, do neverovatno slatkog cveta.

Latice Lijang Li

Prvo poglavlje

BOLNICA KRALJICA VIKTORIJA, U IST GRINSTEDU, 1942.

TO JE SAMO PESMA. Tako je razmišljao pošto je devojka stavila na glavu šeširić i otišla, ostavljajući za sobom u vazduhu tračak mirisa svežih jabuka. Ništa osim pesme. A devojka je lepa.

Ipak, najmanje što je morao primetiti o najboljoj stvari koja ga je u poslednje vreme zadesila jeste to da su snovi prestali.

U prvom je visio na kraju konopaca padobrana, s nekih pet i po kilometara između tabana i predela Safoka. Vrištao je jer nije mogao da se prizemlji. Strmoglavu je leteo kroz vazduh, onako lak i neznatan, nalik semenu čička ili mrtvom noćnom leptiru. Blistavozelena trava, tako poznata i draga, kidisala je na njega, samo da bi se opet naglim trzajem nepovratno udaljila. Povremeno bi neka žena netremice zurila u njega, mahala mu dok je lebdeo, da bi odmah potom nestala, s prvim udarom vetra.

U drugom snu našao bi se opet u svom spitfajeru. Džeko je u svojoj letelici bio odmah uz njegovu. Isprva bi se osećao

dobro tamo gore pod hladnim, bistrim zracima sunca, ali bi zatim, kad bi ga od panike uhvatila mučnina, osetio da su mu očni kapci zašiveni jedan za drugi, te da ne može da vidi.

Nikom o tome nije govorio. Bio je jedan od onih koji su imali sreće – još malo pa će otići kući, posle četiri meseca provedena ovde. Mnogima je bilo znatno gore na tom mestu čije su mračne hodnike ispunjavali prigušeni krici. Svaki dan je slušao brundanje bolničkih kola koja su dovozila nove žrtve opekotina, pokupljene iz olupina letelica duž cele istočne obale.

Odeljenje, jedan istureni dodatak bolnice, smešteno je u dugoj, uskoj baraci sa po trideset kreveta na obe strane, trbušastom peći na drva u sredini, jednim stolom i pijanim na koji su u svečanom maniru bila postavljena dva mesingana svećnjaka.

Zaudaralo je na prljavu odeću, noćne posude, umiranje i samo ljudsko tkivo – starački zadah, uprkos činjenici da je većina lovaca-pilota koji su tu ležali jedva prešla dvadesetu. Storton, s kraja odeljenja, koji je donedavno leteo na harikenima iznad severnog Vilda, već dve nedelje je bio slep. Njegova devojka je dolazila svakodnevno i pomagala mu da nauči Brajevu azbuku. Na susednom krevetu Skvik Taunzend, dečko rumenog lica što se veselo ali neubedljivo smeja, pilot lovca koji je slomio kičmu kad mu je zatajio padobran, pre nekoliko dana poverio je Domu da je toliko ispražnjen da više nikad ne želi da poleti.

Znao je Dom da je imao sreće. Kad mu se, zbog eksplozije rezervoara za gorivo pod kontrolnom tablom, kabina spitfajera pretvorila u buktinju, leteo je na visini od šest i po kilometara iznad šarenih njiva. Vatra mu je zahvatila šake i lice – što je karakteristična povreda pilota-lovaca, kako mu je objasnio hirurg – i u tom magnovenju između plamena

i zemlje, otvorio je krov kabine, napipao jarkozelenu vrpcu kojom je otvorio padobran, pa se, kako mu se činilo, na čitavu večnost obeznanio i padao dok se nije buncajući i vrišteći srušio na stog sena uz safočku obalu.

Prošle nedelje je doktor Kilverton, vedri mladi plastični hirurg koji je išao od bolnice do bolnice, stigao u *Kraljicu Viktoriju* i pregledao mu opekotinu na desnoj strani lica.

„Prelepo.“ Kilverton je upro krvavi pogled preko mikroskopa na mesto gde je na opekotinu prišiven transplantat nove kože uzete s Domove zadnjice. „Biće potrebno šest-sedam nedelja da zaraste, a onda ćeš biti sasvim funkcionalan. Imaš dobru kožu“, dodao je. „Je li mediteranska?“

„Majka“, prostenjao je Dom kroz stisnute zube. Kilverton mu je u tom času ljuštio staru kožu proučavajući transplantat. „Francuskinja.“

„A otac?“

Dom je želeo da ovaj umukne. Lakše mu je bilo da se povuče u tišinu nego da vodi salonski razgovor.

„Britanac.“

„Gde si učio da letiš? Nagni, molim te, ovamo glavu.“ Nad njim se nadvio onaj prćasti nos.

„U Kembridžu. U Univerzitetskoj vazduhoplovnoj eskadrili.“

„A, i moj otac je bio tamo. Izgleda da je bilo osobito zabavno.“

„Jeste.“

Kilverton je još neko vreme pričao o nervnim završecima i mišićnom tonusu, o tome da mu je mladost prednost. Ponovio je kako je Dom imao sreće. „Ubrzo ćeš ponovo imati staro lice i stari osmeh“, kao da je osmeh nešto što se samo zalepi.

Dok ga je slušao, Dom je opet osetio da mu se prikrada ono košmarno osećanje, da vidi ljubazna lica pod sobom, ali nije u stanju da dopre do njih. Od nesreće kao da je neko drugi zauzeo mesto iza starog lica i starog osmeha. Novostvoreno biće koje je pušilo i jelo, šalilo se i još bilo sposobno za zajedljive štosove, ali se u suštini osećalo mrtvo. Prošle nedelje, onog dana koji bi trebalo da slavi, pošto su ga lekari ohrabрили da napravi nekoliko krugova na motociklu, seo je na ivicu travnjaka pred krčmom *Maki dak* i zagledao se u šaku kojom je držao čašu s pivom kao da je tuđa.

U prvim nedeljama boravka u bolnici, što mu je sad izgledalo kao zbrka infuzija, vožnji sanitetskim kolima i kiselim kupki, jedini životni cilj bio mu je da se ne osramoti buncaњem ili vrištanjem. U početku slep, uspeo je da se našali sa sestrom u sanitetu koji se udaljavao od zadimljenog stoga: „Jeste li lepi?“

Kasnije, u raznim bolničkim odeljenjima, pogodio se sa sobom: neće poricati fizički bol, koji ga je uporno pržio i bio tako jak da ga je ponekad gotovo dovodio do ludila, ali emocionalno ništa neće priznati. Ako ga ko pita kako je, dobro je.

Tek u relativnoj tišini noći, u trenucima kad bi izronio iz morfijumske magle, razmišljao je o prirodi bola. Čemu on? Kako da se neko nosi s njim? Zašto je on spasen dok su ostali stradali?

Tek više meseci kasnije, kad su mu šake već dovoljno zacelile, počeo je da piše u dnevnik koji mu je majka poslala. Ispisao je tabake o Džekou i Kaubridžu, poginulima onog dana. Pismo Džili, Džekoovoj verenici, još nije poslao. Pisma svojim roditeljima isto tako, a u njima ih je upozorio kako će, čim mu bude bolje, opet leteti.

A onda se pojavila ta devojka.

Kad je one večeri ušla u odeljenje, najviše mu je pala u oči njena mladost: mladost, živost i optimizam. Iz kreveta je upijao svaku pojedinost o njoj.

Na sebi je imala crvenu haljinu s belim tufnicama, stegnuta u struku, i crni šešir sa smešnim malim velom, nimalo prikladnim za njene godine i zbog kojeg je izgledala kao četvorogodišnjakinja koja je vršljala po majčinoj kutiji za šešire. Nije mogla imati više od dvadeset dve.

Pod šeširom joj je primetio uvojke crne kose. Video je pune usne, krupne smeđe oči.

Stajala je uz pijanino, pored kolica s oblozima i zavojima. Bila je poluđavolak, poluandeo. Smešila se kao da je baš tu želela da bude. Prava profesionalka, pomislio je, trudeći se da zadrži zajedljivu distancu. Profesionalka.

Predstavila im se kao Saba Tarkan, s jedva приметnim naglaskom u govoru – Velšanka? Italijanka? Teško je mogao da odredi – i objasnila da je u poslednjem trenutku zamenila Dženis Sofiju, pevačicu ljubavnih balada. Nadala se da ih neće razočarati, pa smelo pogledala Doma – ili se bar njemu tako učinilo – kao da kaže *ti se nećeš razočarati*.

Jedan debeljko u uniformi, njen pratilac, teško je seo za pijanino i zaszvirao. Ona je slušala lako se ljuljuškajući, mirnog lica kad je zapevala o tamnoljubičastim noćima, blistavim zvezdama i devojci koja uzdiše momkovo ime.

Svim silama se trudio da je održi na odstojanju, ali ta pesma je izletela iz mraka kao divlji stvor, a njoj je glas bio tako promukao, tužan, a on tako dugo nije poželeo neku ženu da je ovo prihvatio s olakšanjem. *Vraćaš mi se polako kroz izmaglicu sećanja*. Sad je imao mnogo toga da skriva: strah da je ružan, stid što je živ dok ostalih više nema. A onda mu je došlo da se nasmeje jer „*Deep Purple*“ nije baš najbolje

odabrana pesma: mnogi ljudi s ovog odeljenja imaju ljubičasta lica zbog toga što žrtve opekotina mažu gencijanom pošto ih okupaju u taninskoj kiselini.

Na pola pesme učinilo mu se da se i ona trgla kao da je shvatila grešku, ali je nastavila s pevanjem i na kraju se ni na koji način nije izvinila. To mu se dopalo: saosećanje i posebne pesme jesu poslednje što im treba.

Kad je završila, Dom joj je nad gornjom usnom primetio graške znoja i mrlje na haljini pod pazuhom. Na odeljenju je bilo zagušljivo i pretoplo.

Kad je zapevala „*I'm in the Mood for Love*“, Kertis, glupi magarac, doviknuo je: „Znaš gde da pogledaš, lepotice.“

Dom se namrštio. *Saba Tarkan*, izgovorio je u sebi njeno ime.

„Još dve pesme“, kazala je bolničarka Morison lupnuvši prstom po satu. „Onda je vreme za spavanje.“

Njemu je laknulo – ovo je ionako previše. Kao da posle godinu dana gladovanja navališ na obrok sastavljen od deset jela.

No Saba Tarkan nije obratila pažnju na debelu bolničarku, što mu se isto dopalo. Skinula je šešir i spustila ga na pijanino kao da hoće da kaže *Ostaću dok ne završim*. Gurnula je pramen kose sa zarumenelog obraza, kratko popričala s pijanistom, pa Doma dovela na ivicu zapevavši „*They Didn't Believe Me*“. Tu pesmu je Anabel obožavala i tiho mu je pevala dok su jedne večeri šetali ruku pod ruku uz Kem, u ono vreme kad je smatrao da ima sve – letenje, Kembridž, nju, a i ostale devojkice. Kako su mu suze navrle kroz onu ljubičastu boju, okrenuo je glavu besan i posramljen.

Anabel su svi smatrali za priliku: visoka, bleđa, prefinjena devojkica s dugom, talasastom plavom kosom, slatkim osmehom i pametnim roditeljima: otac joj je sudija Vrhovnog

suda, majka univerzitetski profesor. U početku ga je pobožno obilazila, blistavog čela u zagušljivom odeljenju, pa mu je čitala nervozno se obazirući na one druge nakaze.

„Ne mogu ovako, Dome, nisam dovoljno jaka“, rekla je posle dve nedelje. „Nisi ti u pitanju.“ Progutala je knedlu.

„Počinjem da zazirem od svega.“ Plaho je pogledala momka u krevetu do njegovog. Za lice su mu uzeli kožu s grudi, što je izgledalo kao loše napravljena slonovska surla.

„Mnogo mi je žao“, tiho je šapnula neposredno pred odlazak. Okrugle plave oči su joj bile pune suza. „Možemo li da ostanemo prijatelji?“

Nije ni prva ni poslednja žena koja je pobešla glavom bez obzira s ovog užasavajućeg odeljenja. „Neverovatno kako je moćna jeftina muzika“, tako nešto bi rekao ranije da opravda suze. Njegovo podražavanje Noela Kauarda prilično su cenili na Kembridžu. Nije se ovako osećao samo zbog Anabel, već zbog svega izgubljenog, čak i onih blesavih sitnica – možda naročito zbog njih.

Njegova ekipa, samoprozvani „naj“ momci na svojoj godini, dane je provodila izležavajući se po kaučima, pušeci i ispijajući jeftin šeri, u razrađenoj dosadi i razmetljivim razgovorima o Čarliju Parkeru, Paundu, Eliotu – onome što ih je zabavljalo. Čak i s ovog rastojanja činili su mu se tako mladi. Prvi zanosni dani daleko od kuće, uporan protok privlačnih studentkinja koje švercuju u svoje sobe, mogli su da biraju. Trudio se da bude pošten prema Anabel, pa joj je posle njenog plačnog priznanja rekao da je savršeno razume, da joj uopšte ne zamera, a uistinu je oduvek osećao krivicu što njegova strast ne odgovara njenoj, što ona nije ono što se kaže „prava“. Toliko je bilo drugih devojaka, a u Kembridžu je u to vreme izgledalo kao da sunce nikad neće prestati da sija.

Smedrin, čija je nadaleko čuvena neuredna soba bila prekoputa njegove, poginuo je pre dva meseca. Klansi, jedan od njegovih najbližih prijatelja, i sam letački fanatik i retko pametan, pao je nad Francuskom mesec dana pred svoj dvadeset drugi rođendan. Naravno i Džeko. Sve se ove godine promenilo i, s obzirom na to kakav je ranije bio, nije mogao ni zamisliti da će mu se desiti ovo: u krevetu u 8.30, već u pidžami, pa se očajnički trudi da se ne rasplače pred lepom devojkom. To su samo note. Ugrizao se za usnu da se smiri: note i nekoliko akorda, nešto dobro izabраниh reči. Samo pesma.

Začulo se zveckanje bočica, kloparanje točkova. Na kolicima su im dovozili noćne lekove. Neko je prodžarao vatru u peći nasred sobe i prigušio svetlo.

„Poslednja“, rekla je ona.

Opet je stavila onaj smešni šeširić s velom. Pijanista je sklonio note, a ona je bez pratnje zapevala „*Smoke Gets in Your Eyes*“ snažnim i jasnim glasom, s napetim i usredsređenim izrazom lica.

Zatim je pošla između kreveta da svima poželi laku noć.

Laku noć Vilijamsu, čije su noge bile pričvršćene za tegove, pa sirotom slepom Biliju na kraju odeljenja, a onda Fartingejlu, koji će sutra u operacionu salu da mu prišiju kapke. Izgledalo je kao da joj ništa ne smeta ili je i to deo obuke.

Kad je stigla do Doma, Kertis, glupi kreten, doviknuo je: „Hajde, ljubavi! Poljubi ga za laku noć.“ Hteo je da okrene glavu, ali ona se nagla nad njim, tako mu se primakla da joj je video oblinu stomaka pod crveno-belom haljinom. Zagonalala ga je njena kosa. Mirisala je mlado i sveže, kao jabuke.

Kad ga je poljubila u obraz, braneći se rekao je: „Ne bi ljubila taj deo da znaš odakle potiče“, a ona se ponovo nagla i šapnula mu u uho: „Otkud znaš, blesane?“

Sledeći sat je ležao budan i mislio na nju, a srce mu je zastajalo u nekakvom oduševljenju. Pre nego što je zaspao, zamislio ju je na motociklu iza sebe. Bilo je leto. Sedeli su na travi uz krčmu. Zadirkiivali su se, smejali se. Bila je u plavoj haljini i nebo je opet bilo nebo, a ne nešto odakle je pao vrišteći.

Drugo poglavlje

SENT BREVELS, GLOSTERŠIR

Poštovana Sabo Tarkan: svoj prvi pokušaj pisma obožavaca napisao je u rehabilitacionom centru Rokfild u Viltširu, pa ga je zavitlao u korpu za otpatke. Bilo je prezvanično i suviše je ličilo na pismo nekog ujaka da bi ga poslao onoj devojci podrugljivog lišca. Adresu je izmamio ulagivanjem, od bolničarke zadužene za zabavu pacijenata koja mu je obećala da će, čim ga on napiše, poslati „zainteresovanoj strani“.

Draga Sabo, hteo bih da ti kažem da si sjajno pevala one večeri u Kraljici Viktoriji. O, još gore! Zvučalo je kao od nekog pripitog starog zaljubljenika u umetnice. Jebiga! Nek ide dođavola! Zavitlao ga je u korpu. Čekao je šest nedelja da joj piše, da bude sposoban da se pokazuje, i smatrao je da će mu se, čim prestane da bude pacijent i stigne kući, vratiti staro samopouzdanje i da će mu pismo samo teći iz pera, ali ga je zapravo još više zbunjivalo ono što se trudio da kaže, pa ga je to ljutilo – tako se nikad nije osećao zbog

neke devojkje. U mislima mu se javila pesma – ona koje se setio kad je mislio na nju.

*„Što god da se desi, hvala.“ Ona se tad okrete,
I kao što zraka sunčana međ klonulim cvećem utrne
Dok vetar, odnekud sa strane, lišće razgrće,
Brzim koracima ode. Stvarno, što god da se desi
Taj sat sunčan je bio, i svi višnji bogovi
Teško da su mogli nešto mudrije da čine do da
Prate, minut po minut, sat taj kako prolazi.**

Prepisao ju je u dnevnik dok je bio u bolnici, ubeđen da joj ni nju neće poslati. Ljudi su podozrivi prema poeziji kad te ne poznaju i, iskreno govoreći, ideja o divoti jednog sata čista je glupost; želeo je ponovo da je čuje kako peva, ništa više.

„Kafu, Dome, dušo?“ Do njega je dopro majčin glas iz kuhinje; zvučala je francuskije kad bi se unervozila.

„U dnevnoj sobi sam.“ Pogledao je neprimetno na ručni sat. Dovraga! Nadao se da će prvo završiti pismo. „Dođi da je popijemo zajedno“, rekao je trudeći se svakim delom bića da ne zvuči kao neko gnevan zbog uzaludnih pokušaja.

Majka je bdela nad njim. Celog prepodneva je osećao to i njen trud da ne bude nametljiva. Vitka kao osica, elegantna u starom kostimu od tvida, sad je ušla s poslužavnikom, sela na ivicu klavirske stolice i sipala kafu. „Hvala, Misu“, obratio joj se imenom kojim je zvao u detinjstvu.

Uzeo ju je za ruku. „Sve je u redu.“ Poželeo je da ona više ne izgleda tako zabrinuto. „Ništa me ne boli. Vidi, stisni to normalno.“ Ražestio se kad ga je ona nesigurno stegla.

---

* Stihovi pesme *Erat hora* Ezre Paunda, prevod Milovana Danojlića u izdanju BIGZ-a iz 1975. (Prim. prev.)

Zaklimala je snebivljivo glavom i nije znala šta da kaže. Nekad se tako ponosila njim. Sad joj se činilo da su im njegove rane donele sramotu – toliko toga je trebalo reći ili sakriti.

Dok je mesecima boravio u bolnici, maštao je o tome da bude upravo ovde gde je danas, na tom kauču u kući u Sent Brevelsu, seocetu na granici Velsa i Glosteršira. U vozu od Čepstoua do Brokvira rešio je da majci pruži bar nekoliko dana sreće, ne bi li joj nadoknadio čitave mesece patnje i brige koje je pretrpela. Neće pričati o ponovnom letenju, neće pričati o prijateljima i možda će joj za nekoliko dana, uz čašu vina, veselo prepričati kako ga je Anabel napustila.

Na stanici ga je dočekaao taksii. Kad su prešli reku Vaj, blistavu na prolećnom suncu, vodom je plovilo jato veličanstvenih i ponositih labudova, a na drugoj obali je paslo krdo velških konja i na sapima jednog od njih čučao je vrabac.

Zamolio je taksistu da stane. Rekao je kako želi da vidi pogled, ali je zapravo jedva disao. Sad već poznat, osećaj gušenja naišao je naglo, kao životinja koja iskače iz pomrčine, pa mu je srce počelo da tuče, a i dlanovi su mu se oznojili. Proći će. Zgnječio je cigaretu, pa seo i disao što ravnomernije trudeći se da se usredsredi na ono lepo oko sebe.

„Divno“, rekao je kad je konačno prošlo. „Prelep pogled.“

„Savršeno jutro za dolazak kući, gospodine“, rekao je vozač, pogleda čvrsto upravljenog preda se. „Spremnii ste da produžimo?“

„Da. Spreman sam.“

Dok se automobil peo uz strmo brdo, on se mahnito usredsređivao na livadu s crnim velškim kravama s desne strane, na raštrkane kućice među jarkim jagorčevinama i šafranima. Išao je kući.

Do farme je vodila dugačka staza sa brazdama od točkova; odatle je video estuar Severna kako u daljini svetluca

poput školjke, a kad je ugledao farmu Vudlis, oči su mu se napunile bespomoćnim suzama. Bila je to kuća okrečena u belo, u koju su se njegovi roditelji preselili pre dvadeset pet godina, kad mu je otac postao hirurg. Niske tavanice, bez upadljivih detalja, osim velikih prozora na zapadnoj strani, stajala je usamljeno usred polja šibanih vetrom. Kad je bio mali, u šumarku iza nje igrao se kauboja i Indijanaca sa sestrom Frejom. Tamo su jurili i na konjima, prelećući blatnjave staze i improvizovane prepone. Rodio se iza trećeg prozora zdesna na spratu.

Automobil je zaškripao na prilazu između stabala limete koje je njegova majka, strastveni baštovan, posadila još onih dana kad je uporno čeznula za porodicom u Provansi. Sad su voćke sijale od kiše, veličanstvene i zelene, neuprašene letom, i činile mu se kao priviđenje. S vremenom je zamrzeo one živice od nisko orezanog ligustruma oko bolničkih travnjaka. Iza drveća se pružala jedra trava, mladi jaganjci na livadi, čitav svet u povelju.

Pošto je čula taksi, majka je potrčala prilazom. Stala je pod limetama i uzela mu lice obema šakama. „Dragi moj Dom“, kazala je. „Kao nov.“

Dok su ruku pod ruku išli do kuće, psi su im se motali oko nogu, a konj iz livade je znatiželjno iskrenuo glavu preko kapije. Pitala je sina: „Kako je bilo u Rokfildu?“ O njemu je znala samo to da tamo šalju momke s opekotinama, gde ih onda ukalupe u „pravi život“.

„Iznenadujuće veselo“, rekao je. Ispričao joj je o lepoj kući blizu Čeltnama koju je izdavala neka gospođa iz okru-ga, o burićima piva, zgodnim bolničarkama, neprekidnim zabavama, žalbama suseda, koji su rekli da su očekivali rekonvalescente, a ne bitange. Čuvši kako se majka uljudno, nervozno smeje, jedva je savladao napast da spusti glavu kao

nevaljali dečak; rano tog jutra bio je tri hiljade metara nad Bristolskim kanalom u brišućem letu preko ovaca na paši, šarenih oranica, škola, crkvenih tornjeva, čitavog uspavanog sveta, i bilo mu je vraški čarobno. Mališa Denijelson, jedini preostali prijatelj iz eskadrile, našao je dvokrilac čuvan u hangaru kod Glostera. Domu su drhtale ruke dok je prvi put posle mnogo meseci zakopčavao kožnu letačku kapu, a srce mu je tuklo kad je oprezno zarulao po pisti s montažnim kućicama s obe strane, pa se odlepio od zemlje u bistro plavo prostranstvo i ispustio radostan krik.

Divota! Divota! Divota! Opet leti! Opet leti! U bolnici se znojio od užasa pri pomisli da će morati da radi u kancelariji. Brinuo se da će se unervoziti, da mu ruke neće dovoljno ojačati, ali nije imao nikakvih muka s upravljanjem, pa leteličica kao da se propinjala pod njegovim prstima. Vazduh ga je štipao od hladnoće, bilo je nešto kumulusa s leve strane, a on je osetio kao da se ona hrpa rasparenih komadića u njemu odjednom složila.

Čuvši njegov zadovoljni povik, Mališa mu se pridružio, a nekoliko minuta kasnije lupnuo ga je po ramenu.

„Mislim da bi trebalo da se spustiš, matori – ne želimo da nas izvedu na preki sud.“

Usledio je bučan doručak – prepržen hleb, pasulj, čaj boje opeke – koji je podelio s Mališom i pilotom u tako novoj uniformi da još nije prelomio sve prevoje na njoj. Niko mu nije postavljao pitanja o bolnici, niko nije pravio gužvu oko njega – ovde je nepisano pravilo da se osećanja štedljivo iskazuju. U kantini su na delu bile kazne za morbidne ili hvalisave razgovore. Što je bilo sasvim dobro. Njegova četiri najbliža prijatelja sad su mrtva, petorica su nestala i pretpostavlja se da su stradala, jedan je uhvaćen iza neprijateljskih linija. Doma je od dvadeset trećeg rođendana delilo pet meseci.

„Primetićeš neke promene.“ Majka, lakog koraka i zane-sena srećom, gotovo je igrala po prilazu. „Sadimo šargarepu i crni luk tamo gde su rasle ruže. Znaš ono 'kopaj do pobeđe' i sve ostalo. O, imam toliko toga da ti pokažem.“

Pošao je za njom pravo uz stepenice, da ostavi kofer u svojoj staroj sobi, gde ga je krevet primamio čistim lane-nim čaršavima i debelim jastucima. Na noćnom stočiću je ležala vezica lavande. Kratko je pogledao studentske foto-grafije koje je majka uramila. Stipendista u Vinčesteru, u flannelskom odelu, izveštačeno nasmešen, prvi put među kriketskom jedanaestorkom; tamo nogu uronjenih u bla-to, blentavo žmirka u objektiv, a pored njega sedi ozareni Džeko, koga je ubedio da pođe s njim, pa mu se rugao što vrda, i koga je poslednji put video u plamenom kotlu kako cima masku i vrišti dok mu se avion strmoglavo spušta, nalik beskorisnom parčetu papira, pa nestaje u moru.

Mora uskoro otići do Londona da o njemu razgovara sa Džekoovom verenicom Džili. Zazirao je od toga, ali mu je i bilo potrebno.

Majka mu je takla mišicu.

„Dođi dole“, brzo je rekla. „Za raspakivanje imaš vre-mena napretek.“

Dok su silazili, prošli su pored očeve radne sobe, odakle ga je zapahnuo miris formaldehida. Na stolu obloženom kožom stajao je isti onaj gnusni plastični model želuca i cre-va kojim je Dom nekad plašio sestru držeći ga pred vratima njene sobe osvetljen zelenim svetlom baterijske lampe; iste knjige iz medicine poređane po abecednom redu.

„Stiće će kući za večeru.“ Majci je osmeh na tren zadrhtaó. „Operiše od jutra do mraka.“

„Je li situacija išta bolja?“, izlete mu. Nameravao je i to da pita kasnije i nehajnije, uz piće.

„Ne baš“, odgovorila je tiho. „Nikad nije kod kuće – ako je to moguće, radi još više.“

U popločanom predsoblju, blizu ulaznih vrata, ponovo je nakratko pogledao svoje lice u ogledalu. Tamna kosa mu je opet izrasla, lice je izgledalo skoro kao pre.

Srećković.

Srećković i sebičnjak. Mogao je bar da odgovori na Džilino pismo.

Srećan je što je začudo tad nosio zaštitne rukavice koje bi svi trebalo da nose kad lete, a koje najčešće nije navlačio da bi osetio palice pod prstima. Srećan što ga je brzo našao sanitetski tim pa nije izgoreo vezan za kabinu. Još najsrećniji što ga je operisao Kilverton. Taj Kilverton, koji je s onim zdepastim šakama i nabijenim telom više ličio na kasapina, bio je genijalan plastični hirurg.

Tom čoveku duguje život. Otišao mu je crnog lica i šaka što su zaudarale na pečeno meso – sad to zovu vazduhoplovne opekotine zato što su kod pilota učestale. Odlučni i nimalo sentimentalni Kilverton, gostujući hirurg, stavio ga je u slanu kupku i posle ga odveo u operacionu salu, gde mu je preko opekotina na licu pažljivo uklopio tanke trake kože uzete sa zadnjice. Sad se samo video niz uboda iglom dugačak s prsta, tri prsta iznad levog uha. Već ga je prekrila gusta crna kosa.

Prošle nedelje ga je Kilverton pozvao u svoj neuredni kabinet, pa se tim zahvatom bez zazora razmetao pred dvojicom zadivljenih mlađih lekara.

„Pogledajte ovog mladića.“ Okrenuo je zglobnu lampu na stolu tako da bolje vide. Dom je osetio blag dodir onih debelih prstiju i poverenje koje su oni ulivali. Jedan od momaka na odeljenju rekao je da mu taj dodir liči na uzimanje „stimulativnog sredstva kroz čmar“.

„Tvrđim da ne možete znati da je uopšte bilo opekotina – nema keloida, tonus kože oko očiju je dobar.“

„Otkud to da je imao toliko sreće?“, pitao je jedan od lekara čija se mlada koža zelenela pod lampom. Dan ranije su imali pet novih ozbiljnih slučajeva, čitav bombarderski tim koji je stradao nad francuskom obalom.

„Mešavina činilaca.“ Kilverton je šarao očima iznad naočara. „Od značaja je mediteranski tip kože – sve ono maslinovo ulje. Majka mu je Francuskinja, otac Englez.“

Dom se nasmešio. „Savršen mešanac.“

„Ostalo je“, nastavio je Kilverton, „čista slučajnost. Neki ljudi jednostavno bolje podnose opekotine od drugih.“

Na ovo se Dom ohladio.

Tompson je umro u Ist Grinstedu, pošto je stavljen u taninsku kiselinu, oblik lečenja koji je Kilverton nazvao varvarskim i borio se da se ukine. Kolins, sirotan, živ je izgoreo u kabini na prvom trenažnom letu. Imao je devetnaest godina.

Isti plamen, nastavio je hirurđ onim ravnim, gotovo bezizražajnim glasom, ista vrsta izloženosti vrelini kože i tkiva, a opet se neki pretvore u čudovišta, mada nije upotrebio baš tu reč – rekao je postanu „teški invalidi“ ili već tako nešto, taktičnije. Prava vrsta kože je čudo prirode, kao velika fleksibilnost ili gvozdeni želudac.

Kako bi ilustrovao ovo, podigao je s prozorskog ispusta saksiju s prašnjavim geranijumom.

„Kao kad uzimam pelcere ove biljke; neki bujaju, neki uvenu, a nevolja je u tome što još ne znamo zašto je to tako. Što se tebe tiče...“, pogledao je opet Doma, „možeš kući. Videćemo se za šest nedelja.“

Dom se ranije pretvarao da je istovremeno zainteresovan i zahvalan, što je naravno i bio, ali ponekad bi se noću

preznojio pri pomisli na tu sreću. Zašto je on živ, a ostali nisu? U osami ga je to opsedalo.

„Mogu li ponovo da letim?“ Sad je samo to hteo da zna. „Možete li da mi potpišete otpust?“

„Videćemo se za šest nedelja.“ Kilverton je ugasio lampu. Ogrnuo je stari kišni mantil i stajao uz vrata spreman da priskoči novom hitnom slučaju.

„Hoću opet da letim.“ Ta opsesija je sve više rasla za vreme oporavka.

„Čuj me, momče.“ Kilverton ga je ošinuo pogledom s vrata. „Otac ti je hirurg, zar ne? Zašto njemu i sirotoj majci ne priuštiš predah i pustiš nekog drugog da leti? Videćemo se za šest nedelja.“

„Ruke su mi ojačale. U formi sam. Za četiri nedelje.“

„Prokletni parni valjak.“ Kilverton ga više nije gledao. „Ako ne umukneš, biće za šest meseci.“

Majka je uvek istovremeno obavljala tri radnje: trenutno je bila u kuhinji na kraju hodnika i pravila hleb za naročiti ručak koji mu je pripremala. Topli, kvasasti miris ispunio je prostoriju. U šporetu na drva pekla je jagnjetinu. Uletela je u sobu da ga pita hoće li viski sa sodom pred ručak, pa je sad stajala pored gramofona i spuštala iglu, s izrazom lica koji je on smatrao njenim muzičkim.

Začuli su se nežni zvuci, nestalni poput mehurića, Mocartovog Devetog klavirskog koncerta, a njemu se steglo grlo. Opet je kod kuće: muzika, pečena jagnjetina, blagi miris nane iz kuhinje, majka koja pevuši i zvecka šerpama. Parket od kedrovine koji pomalo miriše na lavandu i po kojem su on i Freja ponekad smeli da voze tricikl. Tepih pred kaminom gde su subotom uveče sedeli i sušili kosu.

Ispružio je noge i skrstio ruke iza glave pa se zagledao u slike koje je majka okačila iznad klavira. Bile su to reprodukcije Van Gogove *Zvezdane noći* i autoportreta Gven Džon.

Ustao je i upiljio se u njih, kao da će, proučavajući slike, jasnije i nju sagledati. Kako ih je samo pametno tu stavila – nimalo kruto prenaplašene, ali tako da prijaju oku.

Sve je radila kako treba: kuvala, oblačila se, održavala bašte, primala goste i radila goblene. Kauč na kojem je sedeo bio je pokriven, čak pretrpan, jastučićima s njenim ručnim radovima. Podigao je sad jedno i divio se hiljadama sićušnih, preteških bodova koji su joj ispunjavali popodneva u pribadanju jednorogâ i smirivanju leptirova na platnu.

Dok se Mocart i dalje veličanstveno razlegao, začuo je tiho dobovanje proletnjeg pljuska o prozore. Majka je nekad sanjala da postane profesionalna pijanistkinja; Dom je kao dete uživao ležeći u krevetu uz Listovu Polonezu, koja se vila do njegove sobe kao dim ili uz žustri ritam njenih sitnih prstiju u naročitom izvođenju Devete simfonije. Međutim, sad je klavir stajao u uglu sobe nalik nekom otmenom ali neuvažavanom rođaku, gotovo sav prekriven porodičnim fotografijama. Sjajni stajnjevi koji joj je nekad bio sav život, zbog kojeg joj je otac gotovo bankrotirao.

Domov otac je prekinuo taj život. Možda nenamerno. Dva meseca pošto se oženio tom pametnom devojkom, dobio je zujanje u ušima pa nije mogao da podnese, tako je bar govorio, nikakvu dodatnu buku u glavi. Zatim su došla deca – prvo Freja, pa dve godine kasnije Dom – i muževljevo odlučno napredovanje u karijeri, te konačno, one hladne zime 1929, promrzline. Kad ih je dobila, zauvek je prestala da svira. Nije više bilo Sen-Sansa ni Skota Džoplina da zasmee goste; nije više bilo čak ni dueta, jer je odmalena podučavala Doma i govorila mu kako će biti veoma dobar ako se bude

trudio. Ono što je nekad bio izvor oduševljenja postao je izvor srama, mana. Još kao dete bio je svestan kako joj se smrkne pogled kad je neko upita: „Zar vi niste nekad sasvim dobro svirali klavir?“

Dom je proučavao Frejinu sliku u srebrnom okviru u prednjem delu klavira. Freja – nasmejanih očiju i s istom onom gustom crnom kosom – sad je bila u Ženskim vazduhoplovnim jedinicama*, u Londonu, i radila pri Ratnoj komandi uživajući u novom životu, u „micanju predmeta po mapi“, kako je govorila.

A evo i njega, poput duha iz drugog života, u pozi džokeja u kupaćem kostimu na plaži u Solkomu. Zagrljen s rođacima Džekom i Piterom, koji su sad u vojsci. Te večeri su plivali i pekli kobasice na plaži, pa ostali tamo dok se mesec nije pretvorio u tanak srp na nebu. Danas je ta plaža posuta starim komadima metala, bodljikavom žicom i vrećama s peskom, zarđalim školjkama topova. Na drugoj slici, njegovoj majci najdražoj, on sedi na krilu dvokrilca na kojem je učio da leti, sramežljiv u prvoj uniformi, gotovo premlad i da se brije.

Ona godina kad su on i Džeko počeli da lete bila je ispunjena hiljadama uzbuđenja: prvi kompleti letачke odeće; Trednol, njihov prvi instruktor letenja koji urla: „Ne cimaj, momče, tu upravljačku palicu kao šankerka pivo!“; prvi samostalan let; čak i drama zbog pisanja prve oporuke s dvadeset jednom godinom. Na svetu nema ničeg uzbudljivijeg od ovoga.

Tog prvog leta je presekao pupčanu vrpцу i sve druge vezice konvencija i dužnosti koje su ga ovde sputavale, pa je

---

* *Women's Auxiliary Air Force* – Pomoćne jedinice britanskih Kraljevskih vazduhoplovnih snaga u Drugom svetskom ratu, sastavljene od žena. (Prim. prev.)

pomislio: *Konačno slobodan*, zapanjujuće i besramno slobodan dok se dizao nad zemljom, prestravljen i razdragan, nad crkvama i varošima, školama i poljima. *Konačno slobodan!*

Dok je muzika, dovodeći ga do suza, lagano zamirala kao i svetlost u sobi, ponovo se setio Sabe Tarkan: njenog blesavog šeširića, obline stomaka pod crvenom satenskom haljinom, promuklog glasa.

Nije verovao u ljubav na prvi pogled. Ni ranije, ni sada. U Kembridžu, gde je slomio priličan broj srdaca i, čak i s ove udaljenosti, sebe iz tog doba smatrao dosadnim govancetom, imao je čitavu tiradu o tome kako je ovo smešan pojam. Njegova reakcija na Sabu Tarkan izgleda da je bila složeniya – divio joj se zbog držanja u bučnom bolničkom odeljenju, nit se izvinjavala nit stidljivo smeškala, a nije ni tražila njihovo odobravanje. Upamtio je svaku pojedinost: pilote koji leže jedan pored drugog, lišeni igračkaka svog zanimanja i dostojanstva, čak neki nalik slonovima s presađenom kožom, i ta devojka koja ih samo svojim pesmama nosi iznad sveta gde se može definisati i postaviti granica svemu ili, jednostavno, ljudski rečeno, gde možeš biti dobitnik ili gubitnik. Kakva je to moć.

„Donela sam ti štapiće sa sirom.“ Majka se pojavila s tacnom.

„Za njih sam čuvala sledovanja sira.“

„Sedi, Misu.“ Potapšao je kauč pored sebe. „Hajde da popijemo nešto.“

Sebi je sipala malo dibonea sa sodom, što joj je uobičajeno piće uz ručak, a njemu pivo.

„E pa ovo je baš lepo.“ Prekrstila je gležnjeve besprekornih nogu. „Bože! Vidi ovo.“ S jednog jastučeta je visio končić. Pregrizla ga je sitnim zubima.

„Misu, ne paniči, već pij. Mislim da bi trebalo da se ti i ja žestoko napijemo večeras.“

Učtivo se nasmejala; potrajaće dok se ne otkravi. A i on – osećao se krhko, opet kao u snu.

„Uzmi još jedan.“ Pružila mu je tacnu sa štapićima. „Nemoj samo da pokvariš ručak. Izvini.“ Lupnula ga je tacnom. „Je li te zabolelo?“

„Nije.“ Brzo je uzeo dva štapića. „Više me ništa ne boli. Sjajni su.“

Tišinu koja je nakratko zavladała prekinula je rekavši: „Htela sam da te pitam treba li da piješ neke lekove, nešto posebno...“

„Majko“, čvrsto joj se obratio. „Sad mi je dobro. Nisam ni bio bolestan. Zdrav sam kao dren – u stvari, hteo bih da se posle ručka provozam na tatinom motoru.“

„Ne verujem da bi mu to smetalo – zvuči zabavno. Više ga ne vozi.“ Osetio je kako se stegla, ali moraće polako da je opušta. „U štali je. Trebalo bi da ima dovoljno benzina“, odvažno je dodala.

„Biće to kratka vožnja.“

„Znači, ništa te ne boli?“

„Ništa.“ Nije mu bilo dobro, ali jednostavno nije mogao s njom o tome da razgovara – svakako ne može sad, a možda nikad i neće moći – ta razorna lopta usred njegovog života za dlaku samo što mu nije uzela sve: mladost, prijatelje, karijeru, lice.

„Mogu samo da kažem“ – brzo ga je pogledala – „da izgledaš divno, dušo.“

Ni to mu nije prijalo. Majka je uvek suviše brinula o tome kako ko izgleda. Prekor u glasu kad bi primetila predugačak nos ili nekog s velikim stomakom kao da je ukazivao na to

da je taj nemaran ili glup. A možda i jedno i drugo. Neki od momaka s njegovog odeljenja imali su takve opekotine da su bili jedva prepoznatljivi, ali su ispod njih ipak bili ljudska bića.

„Izgledam li?“ Bilo mu je nemoguće da iz glasa izbije gorčinu. „Uostalom, sve je dobro što se dobro svrši.“

Sad ju je povredio i bilo mu je žao. Odmakla se na drugi kraj kauča, a on je osetio kako se pribira i sprema da pobegne.

„Muzika je bila divna“, rekao je. „Hvala ti što si je pustila. U bolnici smo slušali samo šuštavi radio i imali nekoliko koncerata.“

„Je li neko dobar nastupao?“

„Jedno ili dvoje nije bilo loše.“ *Pevačica?* Zamislio ju je kako izgovara a zatim, s oštrim profesionalnim izrazom lica: *Je li valjala?*

„U bolnici sam razmišljao“, nastavio je, „kako bih voleo da opet sviram klavir.“

„Jesi li siguran?“ Sumnjičavo ga je pogledala kao da joj se možda ruga.

„Jesam.“

Uzela ga je za ruku. „Sećaš li se poslednjeg puta?“ Izgledala je zadovoljno. „Kakve slatke ručice.“ Mrdnula je elegantnim prstima s kojih su zablistali dijamanti. „Nalik kobasičicama. Prvo *Štapići*“, imitirala je njegovo sirovo izvođenje, „pa Šopen. Znaš, mogao si da postaneš sasvim, sasvim dobar“, nastavila je, „samo da si se potrudio.“

„Da, da“, rekao je. Uvek su se ovako natezali. „Učinio sam veliku uslugu Valteru Gizekingu time što sam odustao.“

„A šta bi s onim što umalo da mi prebiješ te *slatke ručice*“, narugao joj se. Jednog dana nastala je silna dreka kad je on protrčao kroz „*Za Elizú*“, najglasnije što je mogao i uživajući u buci koju je pravio. Prekorila ga je što ne svira s više

nijansi, pa je on zaurlao: „JA SAM DEČAK KOJI GLASNO SVIRA I VOLIM SVE ŠTO JE BRZO.“ A ona je – kako je samo bila brza i mahnita u to vreme – tako naglo spustila poklopac da mu je za dlaku omašila prste, mada mu je napravila podliv na noktu malog prsta.

Pokrila je lice šakama. „Zašto sam se toliko naljutila?“

Zato što ti je, hteo je da joj kaže, to mnogo značilo; zato što te je ponešto pogadalo mimo razuma.

„Ne znam“, nežno je rekao setivši joj se mahnitog lica pod svetlošću lampe i ubadanja u goblen.

„Slušaj, ti dečake koji glasno sviraš“, rekla je. Ustala je i pošla u kuhinju. „Ručak je spreman. Hajde da jedemo.“

„Hajde da jedemo, Mis.“ Učinilo mu se da je to najbezbolnije.

Kad su seli jedno naspram drugog za kuhinjski sto, postali su ćutljivi, ali ga barem nije pitala za Anabel, zbog čega mu je bilo lakše jer bi se inače uzrujala – uvek joj se dopadala Anabelina odeća, njena vitkost, njeni pametni roditelji – a zatim bi se naprasno uvredila zbog toga što je dovoljno glupa da odbaci njenog sina. Uvežbao je nehajni prikaz tog događaja, uistinu mu je takoreći laknulo što je Anabel otišla: jedna manje da brine kad ponovo poleti.

Misu mu je nasula čašu vina i napunila tanjir pečenom jagnjetinom s ukusnim crnim lukom, šargarepom i začinima iz njihove bašte. Jeo je proždrljivo, svestan da ga posmatra i da je opušta njegovo zadovoljstvo.

Uz kafu joj je rekao: „Mama, mesecima nisam jeo ovako lepu hranu, a uzgred, zaista bih voleo da opet sviram na klaviru.“

Tad ga je zaprepastila rekavši: „Želiš da letiš, je li tako? To zaista želiš da radiš.“ Ispitivački ga je pogledala; nije znao da li ga preklinje ili jednostavno traži obrazloženje.

Spustio je šoljicu. „Zar ne bi trebalo o tome da pričamo kasnije?“, blago je upitao.

Naglo je ustala i otišla do sudopere.

„Dobro“, rekla je. „Kasnije.“

Pustila je jak mlaz vode; on je primetio da diže krpu za brisanje sudova do očiju. „Nećemo sad“, rekla je nekoliko sekundi kasnije. „Mislim da to ne bih podnela.“